

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 2. avgusta 1865.

Gospodarske stvari.

Poslednji teden. Ministerska prememba. Kmetijska politika.

Tudi kmetovavec se mora kakor koli pečati s politiko. Ako nastopi nova viša vlada, je tudi kmetovavec radoveden: kaj in kako bo vprihodnje s kmetijstvom? Se vé, da ministri ne orjejo in ne sejejo; al ni vse eno tudi za kmetijstvo, kakošnega duhá možjé imajo na najvišem mestu vladino kormilo v svojih rokah. Ako so ministri možje, ki imajo srcé za blagor velike domovine naše Avstrije, bojo priznali, da se vse ne dá doseči po enem kopitu; prepustili bojo radi deželam samim, kar one same najbolje opraviti morejo, in ne bojo se vtikali v stvari, katerim centralizem in birokracija nikakor ne moreta biti pomočnika.

Poslednji teden se je rodilo novo ministerstvo na Dunaji. Ministra za kmetijstvo nismo dobili, in to je pravo, ker po mislih naših naj so obravnave kmetijskih zadev prepuščene posamnim deželam. One najbolje vedó, kje jih čevelj tišči in bodo že brez dunajskega ministra pomočkov našle, kako bi se jim pomagalo. So sicer nekteri, kateri mislijo, ako kmetijstvo le svojega ministra dobí, doide izveličanje poljedelstvu; al vsaka dežela ima svoje potrebe, in tem more zadostiti le taka naprava, da vsak deželen zbor skrbi za svojo deželo in da se dohodki deželni ne stekajo vsi v državno kaso, ampak nekoliko njih se prepustí vsaki deželi za potrebe njene.

To, kar, na priliko, dela francozka država na korist in povzdigo kmetijstva, bi se, se vé, da po drugačnem načinu, dalo storiti za posamne dežele našega cesarstva. Poglejmo pa, kaj je francozka vlada storila lansko leto za kmetijstvo.*)

Živinozdravniškim šolam v Alfortu, Lyonu in Toulousei z 600 učenci je dala 251.720 gold., — za letno plačo in potnino višemu inšpektorju 5600 gold., — za pripomoč kmetijskih šol v Grignoni, Grand Jouani in La Saulsaie-i 212.240 gold., za podporo 49 kmetijskih šol z 1470 učenci 278.000 gold.; — za podporo ovčarijam v Gevrolles-u in Haut-Tingry-i in majarij v Corbon-u in St. Angenau-i 79.460 gold.; — za kmetijska naselištva (za najdenca ali sicer zanemarjene fante) 12.000 gold., — za učilišča kmetijstva na 10 učilnicah 7320 gold., — za inšpekcijo kmetijstva 27.600 gld., — za podporo kmetijskim družbam, za razstave kmetijske, premije za svilorejo, za preiskave krompirjeve, grozdne in žitne bolezni 600.000 gold., — v vsem skupaj 2 milijona in 307.320 gold. našega denarja.

Tako dela in pomaga francozka vlada svojemu kmetijstvu, da vzdržuje kmetijske šole, inšpektorje, ki ogledujejo vsako leto stan kmetijstev itd. itd.

Čas je, da tak duh prešine tudi avstrijsko vlado in se po deželnih zastopništvih vpelje, kar je krvava potreba za povzdigo kmetijstva v Avstrii.

Svět na suhem ostalim malnarjem na Reki.

V poslednjih „Novicah“ sem bral, da se je Reka blizo 1500 sežnjev od jame pod školim gori proti Britofu posušila in da je tako 7 malnov na suhem ostalo, ker je voda po luknjah in luknjicah (sesavkah, žrelih) v tla zlezla. Tù mi pride na misel, da se dá to ponikovanje vodi ubraniti, namreč z betonom.*)

Kdor je videl tako narejene vodotoče v Kamniku, bo pritrtil moji misli. Ta reč bi se pa dala tako-le izpeljati:

V sredi naj se dva sežnja na široko za kakega pol čevlja zniža struga; izkopani prod naj se na obé strani izmeče, da dva čevlja visok nasip postane. Dno struge in dva čevlja visoko na stranéh naj se tri palce na debelo z betonom zabije, in struga bo gotovo dopeljavala 24 kubičnih čevljev vode na malne; to utegne biti zadosti.

Za to delo se potrebuje 36.000 štirjaških čevljev ostrega peska, kakoršnega je dovelj v strugi, in 3600 centov dobrega hidravličnega apna, ki se prav dobro dobi v Logatcu iz Idrije cent po 90 kr., morebiti tudi še ceneje.

Oziroma na škodo, ki se je malnarjem pripetila, se stroškov za svetovano popravo nikakor ni ustrašiti.

Presejevanje peska na mestu, kjer se bo delalo, ne bo prizadjalo velikih stroškov. Betón bode stal blizo 3000 gold., 6 delavcev bode zložno izdelalo tri sežnje dolžine na dan: eden bode sejal pesek, dva bota mešala, dva nosila malto eden pa bo tolkel. Ako štejemo delavca po 50 kr. na dan, bi zneslo delo 1800 gold., hidravličino apno 3000 gold., znižanje struge in izmetanje proda na strani 500 gld., vse skup tedaj 5000 gld.

Ako, vi malnarji, pomislite, da so vaši malni do zdaj bili vredni na tisoče goldinarjev in da brez vode so ob vso veljavo, se menda ne bote ustrašili naštetih stroškov, ako bi tudi še pol viši bili.

Ne bilo bi pa prezreti, da se delo mora začeti zgor, kjer se reka ne ponikuje, in da je izdelani del, kar najbolj mogoče, brž v vodi, sicer spoka.

*) Betón se imenuje mešanica nekega posebnega (hidravličnega, to je, v vodi strpečega) apna s peskom, o katerem so „Novice“ že večkrat govorile. „Betón, neizrečeno koristna stvar, se rabi po vsem svetu že prav obilo.

*) Po dr. Arnsteinovi knjigi „Zur landwirthschaftlichen Organisation in Frankreich.“

S takim vtrjenjem struge bote sebi in svojim naslednikom vodo in vrednost malnov na véke prihranili, brez strahú, da bi vam voda to napravo utegnila spodjesti ali raztrgati.

Jako me bode veselilo, ako ta moj svét utegne kaj koristiti mojim krajanom. O-l.

Ponovljen opomin

o sušenji sadja, zlasti pa češpelj, tepek in orehov.

Že večkrat, zlasti pa lani so „Novice“ svetovale, kako naj se sadje suši za prodajo, ako mu hočemo ceno pridobiti, kakoršno drugod ima.

Ker so letos češplje in orehi polni, ponavljamo opomin, da za kupčijo namenjenega sadja nikakor ne gré sušiti v dimu po jamah, ampak v sušilnicah (pajš-
tebah), kjer ga sama gorkota prepeče in posuši brez dima; kjer pa nimajo veliko sadja, naj ga denejo v lončenih skledah po kruhu v peč, da se prepeče, po tem pa na solncu do dobrega posuši.

Orehe sušiti je najboljšje na solncu, ali pa v malo gorki sušilnici, ker premočna gorkota ožari jedra, da žaltava postanejo. To jim pa vzame vso vrednost za kupčijo.

Le tako moremo svojemu sušju pridobiti ceno, ktera bo naše prizadevanje obilo splačevala.

Zato gospodarji in gospodinje, pomaknite se iz starega malopridnega kopita na boljše gospodarstvo, da se bo reklo od vas: „da znate več, kakor le po starem hruške peč!“ O-l.

Národne stvari.

O povestnici dežele kranjske.

O zgodovinskem društvu za kranjsko deželo je bilo poslednje dni toliko raznih in zraven nasprotnih besed, da se vrh vseh še kdo smé oglasiti. Ena beseda med tacimi je, da zgodovinsko društvo ne zadostuje potrebam kranjske dežele, da se mora tedaj preravnati. Prav tudi meni se zdi, da se mora marsikaj preravnati, pa kaj? Meni se zdi, da mnogo src, mnogo glav in mnogo rok. Več vneme v srcih je potreba za domačo zgodovino, več preiskovanja in duhtanja v glavi, več pisanja v rokah; zakaj veliko jih vpije, pa malo jih dela, pa malo jih tudi bere, kar naznanuje zgodovinsko društvo.

Ena beseda takošna je dalje zastran jezika, da je društvo premalo slovensko. Pravo je tudi to. Pa tudi tukaj na eno stran to veljá, da naj se le zbudí več delavcev; zgodovinski listi, menim, se zdaj ne bodo branili tudi slovenskih sestavkov, kakor so se jih branili pred leti. Na eno stran pa tudi to moramo omeniti, da učeno društvo ne more biti omejeno na zgolj edini mejnik; porazumljevati se mora tudi z drugimi društvi; zgodovinsko preiskovanje mora biti vzajemno, če hoče kaj veljavnega izdelati. V katerem jeziku se pa to ložje godí? Dr. Miklošič svoje preiskave o staroslovenščini mnogokrat izdaja v nemškem jeziku; zakaj neki to?

Ena beseda in posebno glasna je bila v zboru 6. julija zastran izdaje kranjske zgodovine. Tú se nahajajo vse napačnosti, in zares, pa kakošne? Treba je res knjig o kranjski zgodovini, in sicer za šolo in za dom, tudi v takem jeziku, da zadostuje pravi potrebi. Pa dvojne napačnosti so té: prva, da se doslej v šoli! žalibog! ni vprašalo za take zgodovinske knjige, druga, da se take knjige ne dajo kar iz rokava iztresti. Tedaj v zgodovinskem zboru 6. julija je predsednik dr. H. Costa naznanil predlog, da bi se vlada prosila, naj bi poskrbela za poduk v kranjski zgodovini za gimnazije, in sicer po dvojni strani, da bi se prvič

tak poduk vzel v načrt gimnazijalnega uka, in da bi se napeljalo spisanje dotične knjige. S tem predlogom so bili zadovoljni vsi pričujoči. Ko se pa začno daljši pomenki, se oglasi prof. Kozina s tem, da zdaj je pač še težko pisati dovršeno kranjsko zgodovino, ker je poprej potreba velicega preiskovanja. (Vendar ne imenika „monasterii Sitticensis“? Vred.) Na to povzame predsednik besedo s tem, da se za zdaj ne tirja popolno in dovršeno delo, ampak le tako, ki obsega po večem, kar je doslej nabranega. S tem oglasom je bilo zopet vse zadovoljno. Dalje pa mestni župan dr. Etbin Costa postavi vprašanje zastran jezika, v katerem da bi se knjiga pisala, in meni, da slovenski jezik je za to ugoden. Na to se niso razodeli edini glasovi, ter reklo se je, da za prvo pot ni lahko tirjatve o jeziku staviti, ne za vlado ne za pisatelja. Zdaj se je oglasil pl. Radič, ter je menil, naj bi v predlogu se vzela oba jezika, slovenski in nemški; tako naj se razne misli zedinijo. Tedaj je bilo od druge strani nasproti postavljeno, da zastran jezika je za prvo malo vprašanja treba; ker poglobitno vprašanje je zastran pisatelja. V zboru namreč so bili samo trije taki pisatelji, ki so se toliko doslej pečali s kranjsko zgodovino, da bi vsak za se ali vsaj skupaj mogli kaj dobrega dovršiti; nobeden teh treh gospodov menda ni nasprotnik slovenščini, pa dva med njimi sta bolj vajena nemške pisave, eden je izurjen v slovenski in nemški. Kaj se tedaj prepirate o jeziku? se je reklo; če bo kdo pisal nemško, se bo predjalo v slovensko; če bo pisal slovensko, se bo pretolmačilo v nemško, kakor bo komu volja. V zadnje je še g. Dimic nasvetoval, naj se vlada sedaj le prosi izdaje zgodovinske knjige; druga potreba se bo po tem lahko pogovorila. In po takem je bil prvi predlog sprejet brez premembe.

Ker mnogo ljudi ne vé, koliko je težave za kranjskega zgodovinarja (blagi Krempl bi nam bil lahko povedal, koliko truda je imel z „dogodivščino štajarske zemlje“) in koliko da mu doslej še manjka tvarine, naj se ta reč tukaj nekoliko omeni.

Prvo vprašanje je za najstarji čas, za prvinsko dôbo. O tisti je bilo po vsi srednji Evropi doslej malo znanega; vendar pri nas so govorili o stari Emoni, ki so jo sezidali Argonavti 1200 let pred Kristusom. Greški in rimski pisatelji govorijo o tem kot o gotovi resnici; sedanji zgodovinarji pravijo, da je le basen; kje je tedaj gotovost? Nove najdbe, ki kažejo nekdanje stavbe na kolih, staro kamnito in bronasto orodje, dalje trgovski potje nekdanjih Feničanov in Kimercev od sredozemeljskega in od črnega morja skozi Evropo, ne dajo več na gole basni misliti; starodavno trgovstvo se vidi spričano med severnim koncem jadranskega morja in med bregovi črnega morja poleg Donave in Save, ravno tako, kakor više proti baltiskemu morju. Dalje je vprašanje za rimski čas. Mislil bi kdo, da je s tem vse dognano, kar je pisal Linhart; naj le pogleda v liste zgodovinskega društva poslednjih dveh ali treh let, bral bo, koliko sta dva preiskovavca, Petruzzi in Hicinger, vkljub si med seboj, novega še spravila na dan. — Vprašanje je za srednje čase, in sicer za prvo polovico do 1000. leta po Kr. Dôba, o kateri so prišli novi slovenski rodovi na Dravo in Savo, je še le zdaj gotova, namreč med 591. in 595. letom; zakaj 591. leta se bere še le o Frankih, ki so škofe stavili v Tiburnii in Petovii, 595. leta pa se čuje že o Slovencih, ki so se bili z Bavarci. Dalje se na Kranjskem ne vé za nobenega kneza po imenu do 974. leta, ko se jih v Korotanu in v Istrii mnogo zná; o spreobrnitvi novega naroda, o prvih cerkvah na Kranjskem se nič gotovega ne pripoveduje po imenu, ko se nasproti o Korotanu in Štajarji bere ob-